

§ 2 Kulturní památky

(1) Za kulturní památky podle tohoto zákona prohlašuje ministerstvo kultury České republiky (dále jen „ministerstvo kultury“) nemovitě a movitě věci, popřípadě jejich soubory,

- a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,
- b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

(2) Za podmínek podle odstavce 1 písm. a) nebo b) lze za kulturní památku samostatně prohlásit stavbu, která není samostatnou věcí, nebo soubor staveb; i taková kulturní památka se považuje za nemovitou kulturní památku.

(3) Za kulturní památku lze prohlásit soubor věcí nebo staveb, i když některé z nich nevykazují znaky kulturní památky podle odstavce 1.

I. Kulturní památka a věc ve smyslu občanského práva

Kulturní památkou se může stát věc, a to **pouze hmotná věc v právním smyslu**, jak ji vymezuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Z tohoto hlediska jsou důležité dva pojmy občanského práva, které s pojmem věc bezprostředně souvisejí a které mají podstatný vliv na to, co je jako kulturní památka chráněno. Jde o pojmy **součást věci** a **příslušenství věci**. Tyto pojmy dávají odpověď na to, k čemu se musí vlastník či jiná osoba chovat jako ke kulturní památce, se všemi právy a povinnostmi ze statusu kulturní památky plynoucími. Občanský zákoník se s účinností od 1. 1. 2014 vrátil k zásadě, že **stavba je součástí pozemku**, která platila na našem území do 1. 1. 1951. Zároveň však občanský zákoník předpokládá dva okruhy případů, kdy tyto principy neplatí:

1. První případ je dán typem (charakteristikou) stavby a týká se podzemních staveb se samostatným účelovým určením podle § 498 odst. 1 obč. zák. (typickým příkladem z pohledu památkové péče jsou vinné sklípky) nebo jde podle § 509 obč. zák. o liniové stavby, zejména vodovody, kanalizace nebo energetická či jiná vedení, a jiné předměty, které ze své povahy pravidelně zasahují více pozemků.

2. Druhý případ vychází z právního stavu k 1. 1. 2014, kdy občanský zákoník nabyl účinnosti. Ustanovení § 3054 odst. 1 obč. zák. předpokládá, že stavba, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, přestala být dnem 1. 1. 2014 samostatnou věcí a stala se součástí pozemku, ovšem za podmínky, že měla v den nabytí účinnosti občanského zákoníku vlastnické právo ke stavbě i vlastnické právo k pozemku táž osoba. Naopak § 3055 odst. 1 obč. zák. určuje, že stavba spojená se zemí pevným základem, která nebyla podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, a je ke dni nabytí účinnosti občanského zákoníku ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku, se 1. 1. 2014 nestala součástí pozemku a je samostatnou nemovitou věcí.

Stane-li se v budoucnu stavba prohlášená za kulturní památku uvedená v bodě 2. součástí pozemku, který není kulturní památkou, pak její prohlášení za kulturní památku tímto nezanikne a ani se nezvětší rozsah památkové ochrany – pozemek nenabude památkové ochrany (viz komentář k přechodným ustanovením zákona č. 303/2013 Sb., kapitola II, Promítnutí rozsahu ochrany po 1. 1. 2014).

Ustanovení **§ 2 odst. 2** předpokládá, že **samostatnou kulturní památkou** může být **výjimečně i stavba**, která je jinak součástí pozemku, aniž by se tento pozemek stal kulturní památkou. Jde o jediný případ, kdy se kulturní památkou nemusí stát věc ve smyslu občanského práva, ale pouze její součást – stavba jako celek, která je součástí pozemku ve smyslu občanskoprávním. **Není tedy možné, aby se kulturní památkou stalo pouze jedno křídlo domu nebo pouze část interiéru domu** (např. přijímací či hudební salón atp.).

Obdobně umožňuje **§ 3 odst. 4** s účinností od 1. 1. 2014 vymezit jako kulturní památku **i pozemek bez stavby**, která v době jeho prohlášení za kulturní památku byla jeho součástí. Taková stavba však musí být ve výroku rozhodnutí výslovně konkretizována.

Pojem „stavba“ je třeba v oblasti památkové péče vnímat shodně s tím, jak tento pojem chápe (a co za stavbu označuje) civilistická praxe. Z tohoto pohledu nelze pominout ani otázku vzniku, ani **otázku zániku stavby**. Pokud destrukce stavby překročila již před 1. 1. 2014, tj. za účinnosti předchozího občanského zákoníku (č. 40/1964 Sb.), určitou mez, někdejší stavbu již nelze za stavbu považovat. Zbytky stavby se staly součástí pozemku a jako takové je nelze považovat za samostatnou nemovitou věc, jak to ve vztahu k památkové péči dokládají například rozsudky Nejvyššího správního soudu čj. 1 As 93/2008-95 ze dne 22. 1. 2009 nebo Okresního soudu v Tachově sp. zn. 4 C 128/2013 ze dne 30. 9. 2014. V takovém případě jsou zříceniny, archeologické

situace atp. chráněny tak, že kulturní památkou je pozemek, jehož jsou tyto prvky nedílnou součástí, neboť zde již není stavba, která by mohla být samostatným předmětem ochrany.

Matoucím dojmem může z hlediska rozhodovací praxe za převážnou dobu účinnosti zákona o státní památkové péči působit zásada „stavba je součástí pozemku“. Rozhodnutí o prohlášení za kulturní památku přijaté v řízení zahájeném do 1. 1. 2014 totiž naopak mělo ctít zásadu obsaženou v § 120 odst. 2 předchozího občanského zákoníku (č. 40/1964 Sb.), že stavba není součástí pozemku. Při nazírání na kulturní památky je třeba mít na paměti tento **významný zlom v pojetí stavby** jako součástí nemovitosti. Pamatuje na něj i čl. III **zák. č. 303/2013 Sb.**, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, když stanoví, že dosavadní rozsah kulturní památky se nemění, stala-li se stavba dle občanského práva součástí pozemku (viz komentář k přechodným ustanovením zákona č. 303/2013 Sb., kapitola II, Promítnutí rozsahu ochrany po 1. 1. 2014).

Lze shrnout, že aktuální podoba § 2 a § 3 umožňuje ve výjimečných případech vymezit jako **kulturní památku** menší entitu, než je věc ve smyslu občanského zákoníku. Současně je třeba zdůraznit, že **nejmenší částí věci**, na kterou tato výjimka dopadá, je **stavba jako celek**. Skutečnost, že ne všechny stavby byly před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku samostatnou věcí v právním smyslu (typicky např. ohradní zeď), tj. nemohly být samostatně prohlášeny za kulturní památky, ale jen jako součást většího celku, se uplatňuje i dnes při prohlašování a rušení prohlášení za kulturní památky. Výjimečná možnost prohlášení menší entity než věci přímo navazuje na prohlašování věcí za kulturní památky podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a z těchto důvodů musí být i dnes platné tehdejší závěry o právní nesamostatnosti některých typů a druhů staveb. Podle zákona o státní památkové péči nelze jako kulturní památku chránit pouze část stavby, jak to umožňoval zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, a na což fakticky reaguje § 42 odst. 1 (viz komentář k § 42, kapitola II, Kulturní památky vymezené podle zákona o kulturních památkách). Ke stejným závěrům dospěl ve svém rozsudku čj. 10 As 299/2017-41 ze dne 17. 1. 2019 Nejvyšší správní soud.

Občanský zákoník nepřinesl oproti předchozí právní úpravě změnu v pojetí příslušenství věci. **Příslušenstvím věci je podle § 510 odst. 1 obč. zák.** vedlejší věc vlastníka u věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo společně s hlavní věcí v rámci jejich hospodářského určení. Byla-li vedlejší věc od hlavní věci přechodně odloučena, nepřestává být příslušenstvím. U příslušenství tedy platí kontinuálně bez ohledu na nabytí účinnosti stávajícího

občanského zákoníku, že může být chráněno, jen pokud byly všechny věci tvořící příslušenství **výslovně prohlášeny za kulturní památku**, buď spolu s věcí hlavní jako jeden soubor, anebo samostatně bez pevné vazby na věc hlavní. Ve vztahu k ochraně příslušenství se tak nemůže uplatnit vyvratitelná právní domněnka obsažená v § 510 odst. 2 obč. zák., podle které se má za to, že právní jednání a práva i povinnosti týkající se hlavní věci se týkají i jejího příslušenství. V této souvislosti je nutno připomenout zásadu zavedenou v § 1 odst. 1 obč. zák., podle které je uplatňování soukromého práva (zde pojetí příslušenství věci podle občanského zákoníku) nezávislé na uplatňování práva veřejného (zde ochrana příslušenství věci podle zákona o státní památkové péči).

II. Naplnění hodnotových kritérií

Jak již vyplývá ze samotného pojmu „**kulturní památka**“, jde o věc nebo stavbu, která má vztah ke kultuře jako souboru hodnot vytvořených tělesnou i duševní činností lidí a utvářejících lidskou společnost nebo majících k ní přímý vztah. Definičním protipólem památky kulturní může být **památka přírodní** (podle § 36 zák. o ochraně přírody a krajiny), která má podobu menšího územního útvaru. Její vznik, existence a význam nejsou na lidskou činnost výslovně vázány.

Specifická situace je na úseku ochrany nemateriálního dědictví, na které zákon o státní památkové péči rovněž nedopadá. Česká republika přistoupila v roce 2009 k **Úmluvě o zachování nemateriálního kulturního dědictví**, která byla publikována pod č. **39/2009 Sb. m. s.** Přímou na základě této úmluvy je veden národní seznam nemateriálního dědictví, provádějí se nominace na Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva, Česká republika spolupracuje s kraji a dalšími odbornými subjekty při mapování a ochraně tohoto dědictví a poskytuje státní podporu na jeho zachování. **Ochrana nemateriálního dědictví je řešena jiným právním nástrojem než zákonem o státní památkové péči.**

Výraz „kultura“ či „kulturní“ je třeba chápat v obecné rovině jako **projev lidské činnosti, a to nejen v pozitivním slova smyslu**. Kulturní památkou se může stát i věc, která je připomínkou vysoce nekulturního chování – například jednou z prvních položek na Seznamu světového dědictví podle Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví je již od roku 1979 koncentrační tábor Osvětim-Březinka. V tuzemsku je například jako národní kulturní památka chráněno území vyvražděné vsi Lidice nebo budova třídírný uranové rudy, tzv. Rudá věž smrti, v Dolním Žďáru u Ostrova.

Zákon o státní památkové péči uvádí alternativně dvě skupiny znaků kulturní památky:

- a) výčet druhů kulturně historických hodnot, jejichž nositelem je přímo věc nebo stavba, přičemž tento výčet hodnot popsany v § 2 odst. 1 písm. a) nelze považovat za vyčerpávající a kulturní památka může mít i jiné hodnoty, např. hodnotu urbanistickou, jak ve svém rozsudku čj. 10 As 299/2017-41 ze dne 17. 1. 2019 rozebírá Nejvyšší správní soud,
- b) hodnotu, která má spíše nemateriální kvalitu a kterou věc nebo stavba získala v důsledku svého vztahu k historické události nebo významné osobnosti.

Věc nebo stavba může být nositelem obou skupin znaků, jak ve svém rozsudku čj. 6 As 299/2016-19 ze dne 4. 10. 2017 připomíná Nejvyšší správní soud. **Postačí však, pokud věc nebo stavba vyhovuje jen jednomu z uvedených znaků**, tj. vykazuje sama o sobě určité kulturně historické hodnoty nebo má vztah k historické události či významné osobnosti. Není tak nezbytné například doložit autorství návrhu stavby, pokud stavba sama naplňuje znaky pouze podle jednoho z písmen odstavce 1, jak uvádí ve svém rozsudku čj. 9 As 133/2015-36 ze dne 14. 7. 2016 Nejvyšší správní soud nebo Městský soud v Praze ve svém rozsudku čj. 14 A 105/2022-34 ze dne 20. 2. 2023. Obdobně se kulturní památkou může stát věc nebo stavba, která má přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem, aniž by zároveň musela být významným dokladem ve smyslu písmene a) tohoto ustanovení.

Vztah k významné osobnosti nebo historické události byl opakovaně shledán jako dostatečný důvod pro poskytnutí statusu kulturní památky, jak dokládají rozsudky Nejvyššího správního soudu čj. 6 As 299/2016-19 ze dne 4. 10. 2017 nebo čj. 6 A 106/2002-81 ze dne 28. 4. 2004. Tento vztah je třeba v rozhodnutí o prohlášení konkrétně popsat a osvětlit. Bez dostatečného zhodnocení a popisu historické události nebo významu osobnosti může být prohlášení za kulturní památku shledáno jako nedůvodné, jak dokládá např. rozsudek Nejvyššího správního soudu čj. 5 As 84/2009-100 ze dne 22. 12. 2010. V tomto případě není hodnota kulturní památky odvozována čistě od fyzických vlastností věci, ale nositelem rozhodné hodnoty je **nemateriální složka** kulturní památky. **Navzdory této nemateriální hodnotě je i taková kulturní památka vymezena jako hmotná věc.** Ona nehmotná složka se pak může podílet i na celkové hodnotě věci, o jejichž výjimečných vlastnostech pochyb není, např. u hudebního nástroje musí být hodnotou nesporně nejen jeho fyzické provedení, ale současně jsou hodnotou i zvukové vlastnosti nástroje, které při následných opravách či úpravách nástroje musejí být rovněž respektovány. Typickým

příkladem této smíšené hodnoty materiální i nemateriální mohou být například historické varhany.

Příklad:

Příkladem velmi specifické nehmotné hodnoty je národní kulturní památka pole s pomníkem Přemysla Oráče ve Stadicích, přičemž tato národní kulturní památka není chráněna pro kvalitu či bonitu půdy nebo archeologické nálezy, které se zde mohou nacházet, ale pro svou souvislost s utvářením české státnosti.

Jiným příkladem může být rodný dům Sigmunda Freuda v Příboře. Dům v podstatě pozbyl svých původních architektonických hodnot v důsledku pozdějších přestaveb. Přesto byl prohlášen za kulturní památku pro přímý vztah k významné osobnosti – Sigmundu Freudovi.

Při prohlašování věci či stavby za kulturní památku platí z hlediska míry zachování autentické podoby a míry poškození věci či stavby, že **věc či stavba nemusí být v ideálním, či dokonce intaktním stavu**. Dílčí a opravitelné závady nejsou na překážku prohlášení za kulturní památku, jak Nejvyšší správní soud zmínil ve svých rozsudcích čj. 6 As 37/2009-135 ze dne 18. 11. 2009, čj. 9 As 133/2015-36 ze dne 14. 7. 2016, či čj. 10 As 299/2017-41 ze dne 19. 1. 2019 nebo Městský soud v Praze v rozsudcích čj. 11 A 81/2022-34 ze dne 21. 2. 2023, čj. 8 A 174/2016-100 ze dne 16. 9. 2020 nebo čj. 3 A 138/2014-51 ze dne 23. 11. 2016. Správní soudy opakovaně judikovaly, že v případě ohrožení stavu objektu, který má určitou památkovou hodnotu, je iniciace správního řízení formou podnětu k prohlášení za kulturní památku namístě, viz již zmíněný rozsudek Nejvyššího správního soudu čj. 6 As 37/2009-135 ze dne 18. 11. 2009 nebo rozsudek téhož soudu čj. 6 A 106/2002-81 ze dne 28. 4. 2004. Pokud ovšem historické hodnoty již zcela zanikly a musely by být kompletně obnoveny, např. v případě krajinářského parku, pak absence těchto hodnot při prohlášení bývalého parku za kulturní památku brání, jak ve svém rozsudku čj. 7 As 216/2021-32 ze dne 28. 3. 2023 uvedl Nejvyšší správní soud.

Poškození či následné úpravy kulturní památky nelze zaměňovat s neaplněním definičních znaků. Předchozí poškození kulturní památky, které je napravitelné a které nepřipravilo věc nebo stavbu o rozhodné autentické hodnoty, nelze zaměňovat se situací, kdy věc nebo stavba srovnatelné hodnoty

nikdy neměla, byť např. vznikla v období typickém pro řadu jiných věcí nebo staveb již chráněných jako kulturní památky.

Příklad:

Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku čj. 7 As 45/2006-64 ze dne 18. 7. 2007 shledal jako věcně podloženou argumentaci Ministerstva kultury, které neprohlásilo dům za kulturní památku, neboť objekt samotný nikterak nevybočuje z roviny běžné produkce staveb tohoto typu, určení a tohoto časového období, členění fasád i výzdobné prvky interiérů a stavební detaily byly převzaty z dobových vzorníků a jsou charakteristické pro běžné budovy úřadů, škol, kasáren a pro méně významné veřejné stavby, navíc se objekt nachází ve špatném stavebním stavu. Výsledkem dlouhodobého zanedbávání údržby a následně četných nevhodných stavebních zásahů je objekt nízké památkové hodnoty, který nepředstavuje výjimečný doklad historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti ani nevykazuje nadprůměrné historické, umělecké a technické hodnoty.

Svým způsobem analogický případ, jakým je poškození prohlašované kulturní památky, je i prohlášení souboru, jehož významnou část tvoří **technické zařízení**, které logicky v budoucnu bude vyžadovat rekonstrukci, aby zůstalo nadále funkční. Jak dokládá rozsudek Nejvyššího správního soudu čj. 2 As 73/2020-36 ze dne 6. 5. 2022, ani tato situace nebrání prohlášení takového souboru za kulturní památku.

Příklad:

Pokud by nebyl další provoz v rámci památkové ochrany areálu železniční stanice v budoucnu možný, docházelo by k podstatnému střetu dvou veřejných zájmů, a to zájmu na zachování památkové ochrany a zájmů na dopravní obslužnosti obyvatelstva a bezpečnosti cestujících i dopravy, z nichž druhé dva lze označit za přednější, a sama účelnost a potřebnost památkové ochrany by byla popřena. V rámci správního řízení však bylo prokázáno, že provozování železniční stanice v režimu kulturní památky je možné i v rámci vázanosti českými i evropskými právními předpisy za určitých omezení. Existují varianty řešení, které provoz železniční stanice s integrací stávajícího zabezpečovacího zařízení, resp. po některých

nezbytných úpravách (zneplatnění zabezpečovacího zařízení a doplnění moderními systémy), umožňují, aniž by tím byly dotčeny požadavky zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, příp. požadavky na zajištění interoperability železničních systémů v rámci EU. Ministerstvo kultury navíc nastínilo dvě možnosti, jak lze za současného stavu věcí obstarat náhradní díly, a to z nedávno zrušených zabezpečovacích zařízení jiných stanic nebo výrobou dílů nových u existujících dodavatelů. Do budoucna jistě nelze vyloučit, že dnes dostupné možnosti zajištění náhradních dílů odpadnou (díly ze zrušených zabezpečovacích zařízení se vyčerpají, výrobce nových zanikne a jiný se neobjeví apod.). V takovém případě by jistě bylo nutno hledat způsoby, jak za rozumných nákladů a se zajištěním patřičných bezpečnostních a přiměřených užitných standardů uchovat z památkově chráněného souboru věcí co nejvíc tak, aby památková ochrana mohla v daném případě v co nejvyšší rozumně dosažitelné míře plnit svou funkci. Jistě by pak bylo na pořadu dne zvažovat mj. nahrazení neopravitelných původních dílů jinými, moderními prvky.

Překážkou prohlášení za kulturní památku nemůže být automaticky to, že se věc nebo stavba nachází v již existujícím ochranném pásmu nebo památkové zóně, jak dokládá rozsudek Nejvyššího správního soudu čj. 5 As 281/2020-40 ze dne 22. 10. 2021 nebo rozsudek Městského soudu v Praze čj. 14 A 105/2022-34 ze dne 20. 2. 2023.

Speciální kategorií jsou **archivní kulturní památky**, jejichž ochranu upravuje zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. Jejich ochrana spadá do působnosti Ministerstva vnitra a režimu zákona o státní památkové péči nepodléhají.

III. Soubor jako jedna kulturní památka

Za kulturní památku může být prohlášen i **soubor věcí nebo i staveb**, a to především pro hodnoty tohoto souboru jako celku. Soubor věcí může být Ministerstvem kultury prohlášen za kulturní památku nejen v případě, kdy všechny prvky tohoto souboru mají vlastnosti podle § 2 odst. 1, ale i v případě, že některé věci z tohoto souboru vlastnosti podle § 2 odst. 1 nevykazují, jak dokládá rozsudek Nejvyššího správního soudu čj. 2 A 322/2015-73 ze dne 21. 4. 2016. Typickým příkladem souboru chráněného jako jedna kulturní památka je

tak zámecký areál, včetně budov hospodářského zázemí a zámeckého parku, dále klášterní či zámecká knihovna [určitý konvolut knih, svazků, manuskriptů apod., nikoli knihovna ve smyslu zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)] nebo venkovská usedlost, zahrnující nejen vlastní obytné stavení, ale i hospodářské stavby, drobné užitkové stavby, ohradní zeď s vjezdovou branou, pozemky tvořící dvůr a přiléhající sad atp.

Příklad:

Za kulturní památku byla například prohlášena podniková sbírka motocyklů JAWA, která zahrnuje vývojovou řadu výroby těchto motocyklů. Vedle skutečně sběratelsky, historicky nebo technicky jedinečných motocyklů, jako je např. motocykl Jawa 500 OHV Rumpál nebo motocykl Jawa 350 633-01 Bizon, jsou zde zastoupeny motocykly, které byly pro svoje výborné vlastnosti velmi oblíbené, a tudíž byly vyráběny ve velkém množství kusů, jako např. motocykl Jawa 250/350 Pérák nebo motocykl Jawa 175 Kývačka. Ačkoliv by takto masově vyráběný motocykl nemohl mít sám o sobě hodnotu kulturní památky, je jeho zastoupení ve vývojové řadě motocyklů JAWA naprosto zásadní.

IV. Ústavní rámec

Samotný fakt poskytnutí ochrany věci nebo stavbě jako kulturní památce byl opakovaně konfrontován s ústavním pořádkem České republiky a doposud byl vždy Ústavním soudem po materiální stránce shledán v souladu s ústavními principy. Základním rozsudkem v této oblasti je **nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 35/94 ze dne 23. 6. 1994**, ke kterému se Ústavní soud ve svých nálezech a usneseních k památkové péči pravidelně vrací. Je vhodné připomenout i **usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3244/15 ze dne 4. 10. 2016**, ve kterém Ústavní soud mimo jiné konstatoval, že zásah spočívající v prohlášení věci za kulturní památku do práva vlastníka věci „na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny, resp. na pokojné užívání majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě [o ochraně lidských práv a základních svobod], byl proveden ve veřejném zájmu a za podmínek, které stanoví zákon, a že splňoval i vyžadované kritérium přiměřenosti, tj. spravedlivé rovnováhy mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce“.

§ 3 Prohlašování kulturních památek

(1) Ministerstvo kultury si před prohlášením věci nebo stavby za kulturní památku vyžádá vyjádření krajského úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností, pokud je již od těchto orgánů neobdrželo. Archeologický náález (§ 23) prohlašuje ministerstvo kultury za kulturní památku na návrh Akademie věd České republiky.

(2) Ministerstvo kultury vyrozumí písemně vlastníka o podání návrhu na prohlášení jeho věci nebo stavby za kulturní památku nebo o tom, že hodlá jeho věc nebo stavbu prohlásit za kulturní památku z vlastního podnětu, a umožní mu k návrhu nebo podnětu se vyjádřit.

(3) Vlastník je povinen od doručení vyrozumění podle odstavce 2 až do rozhodnutí ministerstva kultury chránit svoji věc nebo stavbu před poškozením, zničením nebo odcizením a oznámit ministerstvu kultury každou zamýšlenou i uskutečněnou změnu jejího vlastnictví, správy nebo užívání.

(4) V rozhodnutí o prohlášení nemovité věci za kulturní památku může ministerstvo kultury současně uvést, že výslovně uvedené stavby se kulturní památkou nestávají, ačkoli pozemek, na kterém jsou zřízeny, se za kulturní památku prohlašuje. Ministerstvo kultury vyrozumí písemně o prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku jejího vlastníka, krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností a odbornou organizaci státní památkové péče (§ 32) a u archeologických nálezů též Akademii věd České republiky. Vyrozumí je i v tom případě, že neshledalo důvody pro prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku.

(5) Vlastníci věcí nebo staveb, které pro svou mimořádnou uměleckou nebo historickou hodnotu by mohly být v souladu se společenským zájmem prohlášeny za kulturní památky, jsou povinni oznámit ministerstvu kultury, krajskému úřadu nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností na jejich písemné vyzvání požadované údaje o těchto věcech nebo stavbách a jejich zamýšlené změny, umožnit těmto orgánům nebo jimi pověřené odborné organizaci státní památkové péče prohlídku těchto věcí nebo staveb, popřípadě pořízení jejich vědecké dokumentace.

(6) Podrobnosti o prohlašování věcí nebo staveb za kulturní památky a způsob oznamovací povinnosti podle odstavce 5 stanoví obecně závazný právní předpis.

I. Zahájení řízení

Správní řízení o prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku je zahajováno výlučně **z moci úřední**. Podnět k zahájení řízení může podat kdokoli. Bez ohledu na to, jak je podnět nazván (žádost, návrh apod.), jde pouze o **podnět**, jehož doručení Ministerstvu kultury nezpůsobuje žádné právní účinky ve vztahu k věci nebo stavbě, která by se dle podnětu měla stát kulturní památkou. Výjimkou je řízení o prohlášení archeologického nálezu za kulturní památku.

Ačkoli je řízení o prohlášení za kulturní památku podřízeno zákonu č. 500/2004 Sb., správní řád, odstavec 2 předpokládá (ze současného pohledu ve vztahu ke správnímu řádu duplicitně), že řízení bude zahájeno vůči vlastníkovi věci, o jejímž prohlášení se vede toto řízení nebo jejíž součástí je stavba, která je předmětem řízení.

Specifickým případem je řízení, jehož předmětem je **prohlášení archeologického nálezu za kulturní památku**. Archeologický nález je **definován v § 23 odst. 1** a stejně jako u kulturních památek (odhlédneme-li od staveb) je základním předpokladem, že archeologický nález je věcí ve smyslu občanského práva.

Příklad:

Kulturní památkou i v případě nemovitého archeologického nálezu se musí stát pozemek, jehož jsou archeologické situace (např. pozůstatky eneolitické osady) součástí. Kulturní památkou se nemůže stát polygon vymezený souřadnicemi, v němž jsou archeologické situace koncentrovány, ale jen pozemek či pozemky, se kterými se předmětný polygon kryje nebo na něj zasahuje. Toto vymezení v podobě polygonu obsahujícího archeologické situace je však pro řízení o prohlášení významné z jiného pohledu. Právě tento prostor bude představovat věčný důvod pro prohlášení pozemku za kulturní památku a ve vztahu k těmto archeologickým situacím nacházejícím se v tomto polygonu bude zkoumáno naplnění definičních znaků podle § 2 odst. 1 písm. a) či b).

Druhá věta § 3 odst. 1 stanoví, že archeologický nález prohlašuje Ministerstvo kultury za kulturní památku na návrh Akademie věd ČR. Ani důvodová zpráva, ani vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, se obsahem spojení „návrh

Akademie věd ČR“ a jeho procesními dopady nezabývají. S ohledem na vyloučení aplikace správního řádu v době nabytí účinnosti zákona o státní památkové péči ani pojmy tehdy účinného správního řádu (č. 71/1967 Sb.) nemohou dát jednoznačnou odpověď na otázku, co bylo „návrhem Akademie věd ČR“ míněno.

Protože se v současnosti na řízení o prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku vztahuje správní řád, lze jako východisko úvah pro tyto případy vzít právě pravidla a zásady vyjádřené ve správním řádu.

V řízení vedeném na žádost je žadatelem a účastníkem řízení osoba, které se mají rozhodnutím založit práva či povinnosti, a případně i další dotčené osoby, na které se pro společenství práv nebo povinností se žadatelem musí rozhodnutí správního orgánu vztahovat [§ 27 odst. 1 písm. a) spr. řádu]. **Podání Akademie věd ČR** ve smyslu § 3 odst. 1 věty druhé zák. o st. památkové péči však **není žádostí** osoby, které by mělo rozhodnutí Ministerstva kultury založit nějaká subjektivní práva či povinnosti. Z prohlášení určité věci nebo stavby za kulturní památku vyplývají povinnosti a práva jejímu vlastníkov. Osobou, které se rozhodnutím o prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku zakládají povinnosti a práva, je vlastník věci nebo stavby, a nikoliv Akademie věd ČR.

V případě prohlášení archeologického nálezu za kulturní památku nejde tedy o řízení o žádosti, ve kterém by jako navrhovatel (žadatel ve smyslu § 45 spr. řádu) vystupovala Akademie věd ČR, ale o řízení z moci úřední a „**návrh**“ **Akademie věd ČR je třeba pokládat za kvalifikovaný podnět k zahájení tohoto řízení.** Současně pak **nelze Akademii věd ČR považovat za účastníka řízení,** který by měl procesní práva. Nicméně rozhodnutí ve věci se podle § 3 odst. 4 zák. o st. památkové péči povinně doručuje rovněž Akademii věd ČR.

Takový případ, kdy se správní řízení z moci úřední zahajuje na „návrh“, který je ve skutečnosti *de iure* „pouze“ kvalifikovaným podnětem k zahájení řízení, není v našem právním řádu neobvyklý.

Příklad:

Podle § 58 odst. 2 živnostenského zákona živnostenský úřad zruší živnostenské oprávnění nebo pozastaví provozování živnosti na návrh orgánu státní správy vydávajícího stanovisko podle § 52 odst. 1 tohoto zákona (jde o závazné stanovisko k žádosti o koncesi v případě koncesované živnosti) z důvodu, že podnikatel závažným způsobem porušil nebo porušuje podmínky stanovené rozhodnutím o udělení koncese, tímto

zákonem nebo zvláštními právními předpisy. Ani v tomto případě nejde o řízení o návrhu, i když by se tak z textu zákona mohlo zdát, a příslušný dotčený orgán nemá postavení účastníka řízení [účastníkem řízení je osoba, jejíž živnostenské oprávnění má být zrušeno, a to na základě § 27 odst. 1 písm. b) spr. řádu]. Jde o řízení z moci úřední zahajované rovněž povinně na základě kvalifikovaného podnětu příslušného dotčeného orgánu označeného zákonem ne zcela šťastně jako „návrh“.

II. Povinnosti vlastníka věci nebo stavby po dobu řízení

Od okamžiku doručení oznámení o zahájení řízení **vlastníkovi** věci je vlastník po dobu řízení **povinen nakládat se svou věcí zákonem stanoveným způsobem**. Vlastník má podle § 3 odst. 3 povinnost chránit věc, která je předmětem řízení, popř. stavbu jako součást věci, před poškozením, zničením nebo odcizením. Tato vlastnickova povinnost zahrnuje především povinnost **zdržet se jednání, které by mohlo poškodit hodnoty**, pro které by se věc či stavba měla či mohla stát kulturní památkou. Dále je součástí této vlastnickovy povinnosti povinnost věc chránit před zásahy jiných osob i před událostmi, které nejsou způsobeny jednáním jiných osob, ale mohou hodnoty věci poškodit (například povětrnostními vlivy); k existenci této povinnosti viz např. rozsudek Krajského soudu v Brně čj. 31 A 103/2022-58 ze dne 29. 3. 2023.

S touto povinností je logicky svázána oznamovací povinnost vlastníka podle § 3 odst. 3. Tato **oznamovací povinnost** směřuje vůči Ministerstvu kultury a její rozsah lze rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří povinnost oznámit každou zamýšlenou i uskutečněnou změnu správy nebo užívání věci. Druhou skupinu představuje povinnost oznámit každou zamýšlenou i uskutečněnou změnu vlastnictví, která je neoddělitelně spjata se změnou okruhu účastníků řízení o prohlášení věci za kulturní památku.

V některých případech může být sporné, co je zásahem, který by mohl poškodit hodnoty věci nebo stavby, jež jsou předmětem řízení o prohlášení za kulturní památku. Proto například i stavební úpravy, které hodlá vlastník věci provést, je dobré podřadit pod výše uvedenou oznamovací povinnost podle § 3 odst. 3 a předem je oznámit Ministerstvu kultury. Pokud by Ministerstvo kultury shledalo, že takové stavební úpravy a s tím i spojená změna užívání mohou mít negativní dopad na hodnoty, pro které by se daná věc nebo stavba mohla stát kulturní památkou, poskytuje správný řád Ministerstvu kultury rejstřík